

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi talous- ja velkaneuvonnasta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki talous- ja velkaneuvonnasta. Samalla kumottaisiin voimassa oleva samanniminen laki.

Esityksessä ehdotetaan, että talous- ja velkaneuvonnan järjestäminen siirretään aluehallintovirastoilta ja kunnilta oikeusapu- ja edunvalvontapiirien tehtäväksi. Palvelua tuottaisivat oikeusapu- ja edunvalvontapiireissä oikeusaputoimistot. Oikeusapu- ja edunvalvontapiirit voivat myös hankkia talous- ja velkaneuvonnan palveluja ostopalveluina. Palvelun yleinen ohjaus ja valvonta siirrettäisiin Kilpailu- ja kuluttajavirastolta oikeusministeriölle.

Esityksessä ehdotetaan, että nykyisten palveluntuottajien talous- ja velkaneuvonnan päätoiminen henkilöstö siirtyy tietyin edellytyksin oikeusapu- ja edunvalvontapiirien palvelukseen. Siirtyvään henkilöstöön sovellettaisiin liikkeenluovutusta koskevia säännöksiä.

Talous- ja velkaneuvonnan tehtävään ja sisältöön ei esitetä muutoksia.

Esitys liittyy valtion vuoden 2018 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Esitys liittyy myös Valtion lupa- ja valvontaviraston valmisteluun, jonka yhteydessä aluehallintovirastot on tarkoitus lakkauttaa.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2019.

YLEISPERUSTELUT

1 Nykytila

1.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

Talous- ja velkaneuvonta

Talous- ja velkaneuvonnasta annettu laki (713/2000) tuli voimaan 1 päivänä syyskuuta 2000. Lain tavoitteena oli varmistaa laadullisesti ja määrällisesti riittävien talous- ja velkaneuvontapalveluiden saatavuus koko maassa. Talous- ja velkaneuvonnan lakisääteistämällä voitiin myös edistää kansalaisten oikeusturvaa ja yhdenvertaisuutta. Tavoitteena on ylivelkaantumiseen liittyvien ongelmien ennalta ehkäisy ja seurausten korjaaminen.

Talous- ja velkaneuvonnasta annetun lain mukaan talous- ja velkaneuvonnassa annetaan yksityishenkilöille tietoja ja neuvontaa talouden ja velkojen hoidosta, avustetaan heitä taloudenpidon suunnittelussa sekä selvitetään velallisen talouteen liittyvien ongelmien ratkaisumahdollisuudet. Talous- ja velkaneuvonnassa myös avustetaan velallista tämän selvittäessä mahdollisuuksia tehdä velkojensa kanssa sovinto sekä velkajärjestelyyn liittyvissä asioissa, erityisesti velkajärjestelyhakemuksen ja muiden yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain (57/1993) edellyttämien selvitysten ja asiakirjojen laatimisessa. Tarvittaessa velallinen ohjataan hakemaan oikeudellista apua.

Talous- ja velkaneuvonnan järjestämisestä vastaavat osin Kilpailu- ja kuluttajavirasto, osin aluehallintovirasto ja osin kunnat. Talous- ja velkaneuvonnan yleinen johto, ohjaus ja valvonta kuuluvat Kilpailu- ja kuluttajavirastolle. Aluehallintovirasto puolestaan vastaa siitä, että talous- ja velkaneuvontaa on riittävästi saatavilla viraston toimialueella.

Ensisijaisesti palvelun järjestää kunta aluehallintoviraston kanssa tekemänsä sopimuksen mukaisesti. Aluehallintovirasto ja kunta voivat sopia, että kunta huolehtii tehtävästä yhden useamman kunnan puolesta. Kunta voi huolehtia talous- ja velkaneuvontapalveluista myös osittamalla ne tehtävien hoitamiseen sopivalta palvelujen tuottajalta. Aluehallintoviraston on hankittava talous- ja velkaneuvontapalvelut sopivalta palvelun tuottajalta, jos kunta ei kuulu minään sopimuksen piiriin.

Velkaneuvontapalvelujen järjestäjällä, kunnalla tai kunnan taikka aluehallintoviraston kanssa sopimuksen tehneellä palvelun tuottajalla on oikeus saada korvaus palvelujen tuottamisesta. Korvaus maksetaan valtion varoista niiden perusteiden mukaisesti, jotka työ- ja elinkeinoministeriö vahvistaa Kilpailu- ja kuluttajaviraston esityksestä. Korvauksen maksatuksesta huolehtii Kilpailu- ja kuluttajavirasto.

Kunnan tai muun velkaneuvontapalvelujen tuottajan on annettava toimintaansa koskevia tietoja aluehallintovirastolle ja Kilpailu- ja kuluttajavirastolle. Tiedot ovat tarpeen valvonnan asianmukaiseksi suorittamiseksi sekä toiminnasta maksettavan korvauksen määrittämiseksi.

Vuonna 2016 velkaneuvonnan palveluja on tarjonnut toimeksiantosopimusten perusteella 52 palveluntuottajaa. Palveluntuottajista muita kuin kunnallisia palveluntuottajia oli kuusi. Näistä aluehallintovirasto on tehnyt sopimuksen kolmen palvelun tuottajan kanssa ja kunta niin ikään kolmen palveluntuottajan kanssa. Ahvenanmaan maakunnassa talous- ja velkaneuvonnan järjestää Ahvenanmaan valtionvirasto, joka on tehnyt sopimuksen yksityisen palvelujentuottajan kanssa.

Talous- ja velkaneuvonnan palveluita varten on käytetty vuonna 2016 noin 152 henkilötyövuotta. Kuntien ja kuntayhtymien virka- tai työsuhteissa on arvioitu olleen 159 henkilöä. Heistä noin 27 hoiti tehtävää osa-aikaisesti. Yksityisten palvelun tuottajien palveluksessa oli arviolta yhdeksän henkilöä, joista tehtävää hoiti osa-aikaisesti kolme henkilöä. Talous- ja velkaneuvontaan käytetyistä 152 henkilötyövuodesta avustavan henkilöstön osuus oli noin 21 henkilötyövuotta.

Talous- ja velkaneuvontaa antavien yksiköiden koko vaihtelee merkittävästi eri puolilla Suomea. Vuonna 2016 suurimmassa yksikössä palveluun käytettiin 14 henkilötyövuotta ja pienimmässä 0,15 henkilötyövuotta. Pieniä yksiköitä, joissa henkilötyövuosimäärä oli kaksi tai sitä vähemmän, oli 32. Suurehkoja yksiköitä, joissa henkilötyövuosimäärä oli kuusi tai enemmän, oli ainoastaan seitsemän. Talous- ja velkaneuvontaa tarjottiin noin 102 toimipaikasta.

Valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiirit

Valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä annetun lain (477/2016) mukaan oikeusapu- ja edunvalvontapiirit järjestävät oikeusavun ja yleisen edunvalvonnan palveluja. Valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiirejä on kuusi, jotka toimivat itsenäisinä virastoina. Kussakin piirissä on 3-4 oikeusaputoimistoa ja 3-4 edunvalvontatoimistoa, jotka tuottavat oikeusavun ja yleisen edunvalvonnan asiakaspalveluja. Ahvenanmaalla on oikeusapu- ja edunvalvontatoimisto. Sekä oikeusapu- että edunvalvontapalveluja voidaan lain mukaan hankkia myös ostopalveluna. Oikeusavun ja yleisen edunvalvonnan palveluiden yleinen valvonta ja ohjaus kuuluvat oikeusministeriölle.

Oikeusapu- ja edunvalvontapiirien henkilötyövuosimäärä oli vuonna 2016 yhteensä 982. Oikeusapu ja edunvalvontapiireillä on noin 160 toimipaikkaa, joista noin 80:ssä on henkilökuntaa päivittäin paikalla.

Oikeusministeriö on asettanut 16.2.2017 selvitysmiehet valtakunnallisen oikeusapu- ja edunvalvontaviraston perustamista koskevan selvityksen tekemiseksi (OM 5/33/2017). Määräaika selvityksen antamiselle päättyy 29.12.2017.

1.2 Nykytilan arviointi

Työ- ja elinkeinoministeriön asettama työryhmä selvitti vuoden 2015 keväällä talous- ja velkaneuvonnan nykytilaa ja järjestämisvaihtoehtoja (TEM Konserni 28/2015). Kansalaisiin nähden järjestelmän ongelmana nähtiin se, että mahdollisuudet saada talous- ja velkaneuvonnan palveluja vaihtelevat huomattavasti eri puolilla maata. Suurin osa talous- ja velkaneuvontayksiköistä on pieniä enintään kahden henkilön yksiköitä. Pienet yksiköt ovat haavoittuvia, koska lomien ja poissaolojen ajaksi ei välttämättä ole saatavissa sijaista. Pienissä yksiköissä myöskään toiminnan kehittämiseksi ei ole riittäviä edellytyksiä.

Hallinnon näkökulmasta nykyinen järjestämistapa koettiin moniportaiseksi ja monimutkaiseksi. Lisäksi valtion korvauksella katetaan vain osa neuvonnan kustannuksista, minkä vuoksi palvelujen saatavuus on suurelta osin kuntien vapaaehtoisen rahoituksen varassa.

Vuonna 2015 talous- ja velkaneuvontaan käytettiin yhteensä noin 8,8 miljoonaa euroa. Valtion osuus kustannuksista oli 5,7 miljoonaa euroa. Useat kunnat ovat kuitenkin järjestäneet talous- ja velkaneuvontaa tätä laajempaan ja rahoittaneet toimintaa vapaaehtoisesti. Vuonna 2015 kuntien maksama osuus talous- ja velkaneuvonnasta oli 3,1 miljoonaa euroa, joka on 36 % kokonaiskustannuksista. Valtion kehityksessä talous- ja velkaneuvonnalle on varattu 4,7 miljoonaa euroa. Kehysrahoituksen lisäksi eduskunta on myöntänyt useina vuosina lisärahoitusta.

Vuonna 2015 lisärahoitusta myönnettiin miljoona euroa. Myös vuonna 2016 talous- ja velkaneuvontaan käytettiin yhteensä 8,8 miljoonaa euroa. Siitä valtion osuus oli 4,7 miljoonaa euroa ja kuntien osuus 4,1 miljoonaa euroa eli 47 %.

Työryhmän näkemyksen mukaan asiakasvaikutuksiltaan paras ja kustannustehokkain tapa järjestää palvelu olisi palvelun siirtäminen yhden valtiollisen toimijan vastuulle, ensisijaisesti oikeusaputoimistolle. Samaan lopputulokseen päädyttiin myös vuonna 2009 tehdyssä selvityksessä (Talous- ja velkaneuvonnan arviointi, Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, Kilpailukyky 8/2009)

Työryhmä selvitti myös mahdollisuuksia siirtää talous- ja velkaneuvonta kunnille, yksityiselle sektorille ja voittoa tavoittelemattomille järjestöille, Kansaneläkelaitokselle, ulosottoimelle ja maistraateille. Työryhmä arvioi, että tarkoituksenmukaisinta olisi siirtää tehtävä oikeusaputoimistoille. Tätä vaihtoehtoa puoltavat toiminnalliset ja organisatoriset syyt.

2 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Tavoitteena on, että talous- ja velkaneuvonnan palveluja tarjotaan yhtenäisesti ja monikanavaisesti eri puolilla maata. Erityisesti tarvetta on digitaalisten palvelujen luomiselle. Toiminnan kehittämiseen on paremmat edellytykset, kun talous- ja velkaneuvonnan ohjaus keskitetään yhdelle valtiolliselle toimijalle, jolloin käytäntöjä ja toimintatapoja on nykyistä helpompi yhtenäistää. Talous- ja velkaneuvonnan fyysisiä tapaamisia varten on käytettävissä oikeusaputoimistojen toimipaikkaverkosto.

Esityksessä ehdotetaan, että talous- ja velkaneuvonnan järjestäminen siirretään valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiireille, joissa sitä tuottavat oikeusaputoimistot. Lisäksi oikeusapu- ja edunvalvontapiirit voivat hankkia palveluja ostopalvelusopimusten perusteella kunnilta tai yksityisiltä palveluntuottajilta, jos se on palveluiden alueellisen saatavuuden tai muun syyn vuoksi tarpeen. Talous- ja velkaneuvonnan ohjaus ja valvonta kuuluisivat oikeusministeriölle.

Talous- ja velkaneuvonnan tehtävät ja sisältö säilyisivät ennallaan.

3 Esityksen vaikutukset

3.1 Taloudelliset vaikutukset

Esityksen johdosta talous- ja velkaneuvontaa vapaaehtoisesti rahoittaneiden kuntien kustannukset pienenevät 4,1 miljoonalla eurolla verrattuna vuoden 2016 menoihin, koska niillä ei ole enää tarvetta järjestää palveluja omalla rahoituksellaan.

Valtion menot lisääntyvät tehtävien siirtämisen johdosta noin 3 miljoonalla eurolla vuodessa, koska valtio vastaa esityksen mukaan talous- ja velkaneuvonnan kustannuksista kokonaisuudessaan. Valtion nykyinen rahoitusosuus on 4,7 miljoonaa euroa.

Hallitus on kehyspäätöksessään vuosille 2018 - 2021 linjannut, että talous- ja velkaneuvonta siirretään oikeusapu- ja edunvalvontapiireille vuoden 2019 alusta lukien ja että toiminta toteutetaan 7,7 milj. euron rahoituksella.

Valtiolle aiheutuu vuonna 2018 kertaluontoisia menoja 4 miljoonaa euroa talous- ja velkaneuvonnan toiminnan ja sähköisten palvelujen kehittämisestä. Tämä on huomioitu valtion talousarvioehdotuksessa vuodelle 2018.

Lisäksi valtion nykyisiä talous- ja velkaneuvonnan ohjaus ja organisointitehtäviä siirtyy oikeusministeriön hallinnonalalle. Näitä vastaavat määrärahasiirrot tehdään vuoden 2019 - 2022 kehysvalmistelun yhteydessä. Muutokset aiheutuvat Kilpailu- ja kuluttajaviraston talous- ja velkaneuvonnan ohjauksen siirtymisestä oikeusministeriölle ja Aluehallintovirastojen tehtävien siirtymisestä oikeusapu- ja edunvalvontapiireille. Toimintaan on vuonna 2016 käytetty kilpailu- ja kuluttajavirastossa 1,2 henkilötyövuotta ja aluehallintovirastoissa 1,3 henkilötyövuotta. Tarkoitus on, että vuoden 2019 alusta lukien oikeusministeriölle siirretään yhden henkilön palkkausta ja muita henkilöstökuluja vastaava määräraha työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalta. Oikeusapu- ja edunvalvontapiireille vastaavasti siirrettäisiin yhden henkilön palkkausta ja muita henkilöstökuluja vastaava määräraha valtiovarainministeriön hallinnonalalta.

3.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Työ- ja elinkeinoministeriön tehtävänä on ollut talous- ja velkaneuvonnan korvauserusteiden määrääminen, joka tehtävä lakkaa. Lisäksi työ- ja elinkeinoministeriön yhteydessä on toiminut taloudenhallinnan neuvottelukunta, joka lakkaa. Uudesta oikeusministeriön yhteydessä toimivasta neuvottelukunnasta voidaan säätää valtioneuvoston asetuksella.

Kilpailu- ja kuluttajaviraston tehtävänä on palvelun yleinen johto, ohjaus ja valvonta. Tehtävä lakkaa Kilpailu- ja kuluttajavirastolta ja siirtyy oikeusministeriölle. Kilpailu- ja kuluttajaviraston tehtävät vähenevät näiltä osin ja oikeusministeriön tehtävät lisääntyvät vastaavasti.

Aluehallintovirastojen tehtävänä on voimassa olevan lain nojalla vastata siitä, että palveluja on riittävästi saatavilla niiden toimialueilla. Ne muun muassa sopivat kuntien tai muiden palvelun tuottajien kanssa talous- ja velkaneuvonnan järjestämisestä. Esityksen johdosta aluehallintovirastojen talous- ja velkaneuvontaan liittyvät tehtävät lakkaavat näiltä osin ja siirtyvät oikeusapu- ja edunvalvontapiirien tehtäväksi, jolloin niiden tehtävät lisääntyvät.

Kunnat järjestävät voimassa olevan lain mukaan talous- ja velkaneuvonnan palveluja aluehallintovirastojen kanssa tehtyjen toimeksiantosopimusten perusteella. Vuonna 2016 palveluja on järjestänyt toimeksiantosopimusten perusteella 46 kuntaa tai kuntayhtymää. Lisäksi palveluja tuotti kuusi muuta palvelun tuottajaa. Esityksen johdosta voimassa olevat sopimukset tulisivat irtisanottaviksi ja nykyisten palveluntuottajien oikeudet ja velvollisuudet lakkaisivat talous- ja velkaneuvonnan osalta 1.1.2019 lukien.

Kunta voi edelleenkin tuottaa palveluja, jos oikeusapu- ja edunvalvontapiiri sopii palvelun ostamisesta kunnan kanssa.

Oikeusministeriölle tulee esityksen johdosta uutena tehtävänä talous- ja velkaneuvonnan yleinen ohjaus ja valvonta. Lisäksi sen yhteyteen voidaan perustaa taloustietämyksen kehittämistä ja eri toimijoiden yhteistyön edistämistä varten neuvottelukunta, jos valtioneuvosto antaa neuvottelukuntaa koskevan asetuksen. Vastaava neuvottelukunta toimii nykyisin työ- ja elinkeinoministeriön yhteydessä. Uudet tehtävät edellyttävät ministeriön henkilöresurssien lisäämistä kahdella henkilöllä.

Oikeusapu- ja edunvalvontapiireille tulee uutena tehtävänä talous- ja velkaneuvonnan järjestäminen. Ne voivat järjestää palvelun joko tuottamalla palvelut oikeusaputoimistoissa tai ostamalla palvelut kunnilta tai muilta palveluntuottajilta. Oikeusapu- ja edunvalvontapiirien henkilöstömäärän arvioidaan kasvavan muutosvaiheessa noin 135 henkilötyövuodella. Lopulliseen henkilöstömäärään vaikuttaa kunnista siirtyvän henkilöstön todellinen määrä ja talous- ja velkaneuvontaan osoitettu kehysrahoitus sekä se millaiset palveluprosessit talous- ja velkaneuvonnalle tullaan luomaan. Henkilöstömäärän lisäys on pienempi, jos oikeusapu- ja edun-

valvontapiiri hankkii palveluja ostopalvelusopimusten perusteella. Oikeusapu- ja edunvalvontapiirien hallinnollisen henkilökunnan tehtävät lisääntyvät uuden tehtävän, henkilöstön lisäyksen ja ostopalveluhankintojen vuoksi. Tämä edellyttää valtakunnallisesti yhden henkilötyövuoden lisäämistä.

Oikeusapu- ja edunvalvontapiirien oikeusaputoimistojen tehtävät laajenevat koskemaan myös talous- ja velkaneuvontaa, joka niiden tulee organisoida osaksi toimiston toimintaa. Muutokset käytännön toimintaan tarkentuvat palveluprosessien valmistelutyön edetessä.

3.3 Vaikutukset yhteisöjen toimintaan

Palveluntuottajista muita kuin kunnallisia palveluntuottajia on kuusi. Näistä aluehallintovirasto on tehnyt sopimuksen kolmen palvelun tuottajan kanssa ja kunta niin ikään kolmen palveluntuottajan kanssa.

Tarkoituksena on, että aluehallintovirastot irtisanovat palveluntuottajien kanssa tekemänsä sopimukset 1.1.2019 lukien, jolloin niiden oikeudet ja velvollisuudet talous- ja velkaneuvonnan tuottamisessa lakkaavat.

Yksityiset palveluntuottajat voivat edelleen tuottaa palveluja, jos oikeusapu- ja edunvalvontapiiri sopii siitä palveluntuottajan kanssa.

3.4 Vaikutukset henkilöstön asemaan

Talous- ja velkaneuvonnan tuottamiseen on käytetty vuonna 2016 noin 152 henkilötyövuotta. Kilpailu- ja kuluttajaviraston huhtikuussa 2017 tekemän kyselyn mukaan talous- ja velkaneuvonnan henkilöstöä oli 162 henkilöä. Heistä kuntien palveluksessa oli 154 ja yksityisten palveluntuottajien palveluksessa 8. Talous- ja velkaneuvojan tehtävissä oli yhteensä 130 henkilöä. Heistä 123 oli kuntien palveluksessa ja 7 yksityisillä palveluntuottajilla. Avustavaa henkilökuntaa oli yhteensä 32 henkilöä, joista kuntien palveluksessa oli 31 ja yksityisen palveluntuottajan palveluksessa 1.

Kuntien palveluksessa olevasta henkilöstöstä osa-aikaisessa virka- tai työsuhteessa oli 22 ja yksityisten palveluksessa olevista 2 henkilöä.

Kokoaikaisessa virka- tai työsuhteessa oleva henkilöstö

Talous- ja velkaneuvonnan uudistusta valmisteltaessa on arvioitu, että talous- ja velkaneuvonta ei muodosta yhtenäisesti organisoitua toiminnallista kokonaisuutta, eikä muutosta voida rinnastaa liikkeenluovutustilanteeseen.

Talous- ja velkaneuvontapalvelu järjestetään voimassa olevan lain nojalla ensisijaisesti siten, että kunta tekee aluehallintoviraston kanssa sopimuksen, jossa se sitoutuu huolehtimaan talous- ja velkaneuvontapalvelujen järjestämisestä kunnassa asuville henkilöille. Ensisijaisuus toteutuu lain nojalla niissä tapauksissa, kun kunta on halukas ottamaan talous- ja velkaneuvonnan vastuulleen. Sopimuksen tekemisen oikeusperuste on kuntalaissa, jonka mukaan kunta voi sopimuksen nojalla ottaa hoitaakseen muitakin kuin itsehallintoonsa kuuluvia julkisia tehtäviä.

Ehdotonta lakiin perustuvaa velvollisuutta palvelun järjestämiseen kunnilla ei ole. Yksittäisellä kunnalla on mahdollisuus jättää palvelun järjestäminen aluehallintoviraston vastuulle. Aluehallintovirastot ovat tarvittaessa tehneet yksittäisiä sopimuksia myös muiden tahojen kuin kuntien kanssa.

Jos kunta sopii palvelun järjestämisestä, kunnalla on lain nojalla mahdollisuus organisoida palvelu itse haluamallaan tavalla. Kunta voi järjestää talous- ja velkaneuvontapalvelun perustamalla sitä varten yhden tai useamman viran tai työsopimussuhteisen tehtävän. Virka tai tehtävä voi olla osa-aikainen. Virka tai tehtävä voidaan kunnassa yhdistää toiseen virkaan tai tehtävään, jollei yhdistäminen vaikuta tehtävien asianmukaiseen hoitamiseen. Virka tai tehtävä voidaan perustaa myös kuntien yhteiseksi siten kuin kuntalaissa säädetään. Lisäksi kunta voi huolehtia talous ja velkaneuvontapalveluista myös hankkimalla ne tehtävien hoitamiseen sopivalta palvelun tuottajalta.

Palvelujen organisointi vaihtelee kunnittain kunnan itse järjestämästä palvelusta mahdolliseen hankintasopimukseen. Lisäksi aluehallintovirasto ja kunnat voivat sopia, että kunta huolehtii tehtävästä yhden tai useamman kunnan puolesta. Oikeusapu- ja edunvalvontapiireissä talous- ja velkaneuvonnan palvelut puolestaan järjestetään esityksen mukaan osana olemassa olevien oikeusaputoimistojen toimintaa. Hallituksen linjauksen mukaisesti osa palvelusta järjestetään myös valtakunnallisesti Savonlinnan etäpalveluyksiköstä käsin. Palveluja on myös mahdollisuus tietyin edellytyksin ostaa ostopalveluna.

Kun otetaan huomioon palvelun nykyiset monenlaiset järjestämistavat ja se, miten palvelut esityksessä ehdotetaan järjestettäväksi, kyse ei ole itsenäisen toiminnallisen kokonaisuuden luovutuksesta

Talous- ja velkaneuvonnan asiakaspalvelun turvaaminen tehtävien siirtovaiheessa edellyttää, että palvelun antamista varten on käytettävissä ammattitaitoista henkilökuntaa. Koska liikkeenluovutusta koskevat säännökset eivät tulisi suoraan sovellettavaksi, esityksessä ehdotetaan palvelun jatkuvuuden varmistamiseksi, että muutokseen sovelletaan liikkeenluovutusta koskevia säännöksiä. Esityksessä kuitenkin ehdotetaan liikkeenluovutuksesta poiketen, että siirtyminen koskee niitä henkilöitä, jotka on otettu tehtävään ennen 1.10.2017 ja joiden työajasta talous- ja velkaneuvonnan tehtäviä on tuolloin ollut vähintään 70 %. Henkilöt siirtyisivät sen oikeusapu- ja edunvalvontapiirin palvelukseen, jonka alueella voimassa olevassa laissa tarkoitettu palveluntuottaja toimii. He voisivat suostumuksellaan siirtyä myös toisen oikeusapu- ja edunvalvontapiirin palvelukseen. Säännöksen tarkoituksena on turvata se, että siirtyvät henkilöt ovat riittävän kokeneita ja ammattitaitoisia talous- ja velkaneuvonnan asiantuntijoita. Lisäksi oikeusapu- ja edunvalvontapiireihin siirtyvät henkilöt tulee voida yksilöidä riittävän ajoissa, jotta talous- ja velkaneuvonnan tehtävät on mahdollista suunnitella ja organisoida alueellisesti ja toiminnallisesti tarkoituksenmukaisella tavalla.

Säännös vastaa yleisen edunvalvonnan siirron yhteydessä käytettyä määrittelyä, josta säädettiin holhoustoimen edunvalvontapalvelujen järjestämisestä annetussa laissa (575/2008). Liikkeenluovutuksen periaatteiden soveltamisesta seuraa, että säännöksen nojalla siirtyvät henkilöt siirtyvät valtion palvelukseen vanhoina työntekijöinä, jolloin muun muassa ansaittu loma siirtyy pidettäväksi uuden työnantajan palveluksessa. Liikkeenluovutuksen periaatteiden mukaan vakinaisessa tehtävässä toimiva henkilö siirtyy vakinaiseen virkaan. Määräajaksi otettu henkilö siirtyisi oikeusapu- ja edunvalvontapiirin palvelukseen määräajan loppuun asti.

Keväällä 2017 tehdyn kyselyn perusteella voidaan arvioida, että oikeusaputoimistoihin siirtyviä henkilöitä on noin 135. Siirtyvät henkilöt on tarkoitus sijoittaa oikeusapu- ja edunvalvontapiireissä oikeusaputoimistoihin. Siirron valmistelun yhteydessä on tarkoitus kehittää palveluprosesseja ja sähköisiä palveluja. Valmistelutyön perusteella määritellään henkilöstön virkarakenne ja virkapaikat. Savonlinnaan on tarkoitus perustaa etäpalveluyksikkö, jota selvitetään tarkemmin valmistelun yhteydessä. Siirtyvien henkilöiden lopullinen määrä suhteessa palveluun osoitettuun kehysrahoitukseen sekä tehtävien uudelleen organisointi saattavat johtaa siirtymishetken jälkeen sopeuttamistoimiin, joiden tarve selviää valmistelun edetessä.

Oikeusapu- ja edunvalvontapiireihin on tarkoitus perustaa talous- ja velkaneuvojan ja avustavan henkilökunnan virkoja, joihin siirtyvä henkilöstö nimitettäisiin.

Talous- ja velkaneuvonnan tehtävissä osa-aikaisesti toimiva henkilöstö

Siirtymisoikeus ei koskisi osa-aikaisesti talous- ja velkaneuvonnan tehtäviä hoitaneita, jos työtehtävistä talous- ja velkaneuvontaa käytetty aika on alle 70 %. Tällaisia henkilöitä oli keväällä 2017 tehdyn kyselyn mukaan noin 20.

Nykyisten palveluntuottajien tehtävänä on huolehtia näiden henkilöiden osalta muutostilanteisiin liittyvistä työnantajan velvoitteista kuten yhteistoimintalain mukaisesta yhteistoimintamettelystä ja sen selvittämisestä, onko sen palveluksessa olevalle talous- ja velkaneuvonnan henkilöstölle tarjolla muuta työtä.

Esityksessä ehdotetaan, että oikeusapu- ja edunvalvontapiiri voi hankkia palveluja julkisia hankintoja koskevien säännösten mukaisesti ostopalvelusopimuksen perusteella kunnilta tai muilta palveluntuottajilta. Tällöin on mahdollista, että talous- ja velkaneuvonnan henkilöstö jatkaisi tehtävissään nykyisellä työnantajallaan.

Esityksessä ehdotetaan, että aluehallintovirastojen tehtävä talous- ja velkaneuvonnan järjestämisessä lakkaa lain voimaan tullessa. Tämä edellyttää, että aluehallintovirastot irtisanovat palveluntuottajien kanssa tekemänsä sopimukset 1.1.2019 lukien. Voimassa olevissa sopimuksissa irtisanomisaika on enintään yksi vuosi.

Kilpailu- ja kuluttajaviraston ja aluehallintoviraston henkilöstö

Kilpailu- ja kuluttajavirastossa talous- ja velkaneuvonnan ohjaustehtäviin käytetään vuosittain noin 1,2 henkilötyövuotta. Kilpailu- ja kuluttajavirastosta siirtyy yksi henkilö virkasiirtona määrärahoineen 1.1.2019 lukien oikeusministeriöön talous- ja velkaneuvonnan ohjaustehtäviin. Siirto tapahtuu valtion virkamieslain mukaisesti.

Aluehallintovirastoissa talous- ja velkaneuvonnan järjestämistehtäviin on Kieku-raportoinnin mukaan käytetty 1,3 henkilötyövuotta, joka on jakautunut viiteen aluehallintovirastoon. Tehtävään käytetty määräraha siirtyisi oikeusapu- ja edunvalvontapiireille talous- ja velkaneuvonnan organisointia varten vuoden 2019 alusta lukien. Talous- ja velkaneuvonnan tehtäviä on aluehallintovirastoissa hoidettu osana muita tehtäviä, mistä syystä henkilöstösiirtoja ei tulisi tehtäväksi.

3.5 Vaikutukset kansalaisten asemaan

Talous- ja velkaneuvonnan siirryttyä yhden toimijan vastuulle kansalaiset saavat palveluja monikanavaisesti ja yhtenäisten periaatteiden mukaan. Kansalaisten mahdollisuudet saada talous- ja velkaneuvontaa sähköisesti paranevat, koska talous- ja velkaneuvonnan toimintaprosesseja ja sähköisiä palveluja on tarkoitus kehittää merkittävästi.

Kansalaiset voivat valita, minkä oikeusaputoimiston palveluja haluavat käyttää, koska oikeusaputoimistoilla ei ole alueellisia toimivaltarajoituksia. Oikeusapu- ja edunvalvontapiireillä on noin 160 toimipaikkaa, jossa palvelua voidaan tarjota silloin, kun fyysinen tapaaminen on tarpeen. Palveluja voidaan oikeusaputoimistoissa tarjota myös etäpalveluina.

Lisäksi oikeudelliset palvelut ovat oikeusaputoimistoissa helposti talous- ja velkaneuvonnan asiakkaiden saatavilla.

3.6 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Kansalaisten mahdollisuuksien saada talous- ja velkaneuvonnan palveluja sähköisesti arvioidaan paranevan esityksen johdosta. Hyvin toimivilla sähköisillä palveluilla tukea voidaan tarjota varhaisessa vaiheessa ja ehkäistä velkaantumista.

Kun talous- ja velkaneuvonnan palveluja tarjotaan oikeusaputoimistoissa, myös oikeudelliset palvelut on tarvittaessa helpposti saatavavilla. Sen arvioidaan ehkäisevän velkaantuneiden ihmisten syrjäytymiskehitystä.

3.7 Kielelliset vaikutukset

Esityksen johdosta talous- ja velkaneuvonnan palvelut siirtyvät pääosin kunnallisilta viranomaisilta valtion viranomaisille. Kielilain (423/2003) mukaan sekä valtion viranomaisessa että kaksikielisessä kunnassa jokaisella on oikeus asioida joko suomeksi tai ruotsiksi. Kaksikielisellä kunnallisella ja kaksikielisellä valtiollisella viranomaisella on samat velvollisuudet palvelulla yleisöä suomeksi ja ruotsiksi. Esitys ei siten heikennä kansalaisten oikeuksia saada palveluja suomen ja ruotsin kielellä.

Valtion kuudesta oikeusapu- ja edunvalvontapiiristä neljän piirin voidaan katsoa olevan kaksikielisiä viranomaisia, joissa enemmistön kieli on suomi.

Saamen kielilaissa (1086/2003) säädetyt kielelliset oikeudet koskevat sekä alueen kuntia että valtion viranomaisia ja siten myös oikeusapu- ja edunvalvontapiireissä järjestettäviä talous- ja velkaneuvonnan palveluja.

Oikeusaputoimistoilla ei ole alueellisia toimivaltarajoja, mistä syystä asiakkaat voivat käyttää muunkin oikeusaputoimiston kuin oman alueensa toimistoa. Tämän mahdollisuuden toteuttaminen käytännössä helpottuu, kun palveluja tarjotaan myös etäpalveluna videoyhteyden avulla. Näiltä osin palvelujen saaminen omalla äidinkielellä paranee.

Esityksessä ehdotetaan, että talous- ja velkaneuvonnan palveluja voidaan hankkia myös ostopalveluna, jos se on alueellisesti tai muusta syystä tarpeen. Yhtenä synnä ostopalvelujen hankkimiseen voi olla kielellisten oikeuksien turvaaminen.

4 Asian valmistelu

4.1 Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Työ- ja elinkeinoministeriön asettama työryhmä selvitti vuoden 2015 keväällä talous- ja velkaneuvonnan nykytilaa ja järjestämisvaihtoehtoja (TEM Konserni 28/2015). Työryhmä esitti, että talous- ja velkaneuvonta siirretään oikeusaputoimistoihin. Samaan lopputulokseen päädyttiin myös vuonna 2009 tehdyssä selvityksessä (Talous- ja velkaneuvonnan arviointi, Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, Kilpailukyky 8/2009).

Pääministerin Juha Sipilän hallitus on kehyspäätöksessään vuosille 2018 - 2021 linjannut, että talous- ja velkaneuvonta siirretään oikeusministeriön hallinnonalalle oikeusapu- ja edunvalvontapiireihin oikeusaputoimistojen yhteyteen vuoden 2019 alusta lukien. Toiminta toteutetaan 7,7 miljoonan euron rahoituksella. Hallitus on lisäksi linjannut, että talous- ja velkaneuvontaa varten Savonlinnassa on etäpalveluyksikkö.

Ehdotus on valmisteltu oikeusministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön virkamiesten yhteistyönä.

Tehtävän siirtoa on käsitelty kuntalain (410/2015) 11 §:ssä tarkoitetussa valtion ja kuntien neuvottelumenettelyssä. Valmistelussa on noudatettu valtion yksikköjen ja toimintojen sijoittamista koskevasta toimivallasta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (567/2002) tarkoitettua menettelyä.

4.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Työ- ja elinkeinoministeriö pyysi luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi talous- ja velkaneuvonnasta lausunnot seuraavilta tahoilta: talous- ja velkaneuvonnan palveluntuottajat, valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiirit, aluehallintovirastot, eduskunnan oikeusasiamies, sosiaali- ja terveysministeriö, valtionvarainministeriö, Kilpailu- ja kuluttajavirasto, Velkaneuvonta ry, Suomen asianajajaliitto, Kuntaliitto, Kuntatyönantajat, Julkisan koulutettujen neuvottelujärjestö Juko ry., Palkansaajajärjestö Pardia ry., Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry., Kuluttajaliitto, Takuusäätiö, Kirkkohallitus, Marttaliitto, Martaförbundet ja Talousapu.

Lausuntoja saatiin 66 lausunnon antajalta. Lausuntoyhteenveto ja lausunnot ovat luettavissa verkkosivulla valtioneuvosto.fi/hankkeet. Lausunnonantajat yhtä lukuun ottamatta joko kannattivat esitystä sellaisenaan tai tietyin muutoksin. Valtaosa lausunnonantajista katsoi, että esitystä tulee muuttaa siten, että se turvaa paremmin henkilöstön aseman ja palveluiden järjestämisen siirtymävaiheessa. Esityksen siirtymäsäännöksissä tämä lausuntopalaute on otettu huomioon. Lisäksi esitystä on muutettu ja täydennetty eräiden yksityiskohtien osalta lausuntopalautteen perusteella.

5 Riippuvuus muista esityksistä

Samanaikaisesti tämän esityksen kanssa on vireillä maakuntauudistus, jossa muun muassa esitetään aluehallintovirastojen lakkauttamista. Jos aluehallintovirastot päätetään lakkauttaa eikä tätä esitystä laiksi talous- ja velkaneuvonnasta hyväksytä, talous- ja velkaneuvonnan palvelujen järjestämisestä tulee säätää muulla tavoin niiltä osin kuin aluehallintovirastot ovat järjestäneet talous- ja velkaneuvontaa.

Talous- ja velkaneuvontatehtävien uudelleen organisointi ei muutoin liity maakuntauudistukseen eikä ole siitä riippuvainen, vaan muutoksella pyritään kehittämään ja yhtenäistämään talous- ja velkaneuvonnan palveluja maakuntauudistuksesta riippumatta. Tästä syystä esitys voidaan käsitellä maakuntauudistuksesta erillisenä lakina.

Esitys liittyy valtion vuoden 2018 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Vuonna 2018 valtiolle aiheutuu menoja lain täytäntöönpanoon liittyvistä toimenpiteistä. Talous- ja velkaneuvonnan palvelujen antamisesta toimintamenoja syntyy vuoden 2019 alusta lukien.

YKSITYYSKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1 §. Talous- ja velkaneuvonnan sisältö. Pykälä vastaa voimassa olevan talous- ja velkaneuvonnasta annetun lain 1 §:ää.

2 §. Talous- ja velkaneuvonnan järjestäminen ja tuottaminen. Pykälässä säädetään palvelun järjestämisestä ja tuottamisesta oikeusapu- ja edunvalvontapiireissä. Järjestämistä ja tuottamista koskeva menettely vastaisi soveltuvien osin oikeusapu- ja edunvalvontapalveluissa noudatettavaa menettelyä.

Pykälän *1 momentissa* säädetään talous- ja velkaneuvonnan yleisestä ohjauksesta ja valvonnasta. Tehtävä siirtyisi Kilpailu- ja kuluttajavirastolta oikeusministeriölle

Pykälän *2 momentissa* säädetään palveluiden järjestämisestä. Palvelun järjestäminen kuuluisi oikeusapu- ja edunvalvontapiireille. Niiden tehtävänä olisi huolehtia siitä, että palveluja on saatavissa tasapuolisesti piirin alueella.

Pykälän *3 momentissa* säädetään, miten piirit voivat järjestää palvelut. Piiri voi järjestää palvelut siten, että piirien oikeusaputoimistot tuottavat palvelut. Ahvenanmaalla palveluja tuottaisi oikeusapu- ja edunvalvontatoimisto. Vaihtoehtoisesti piiri voi hankkia palvelut ostamalla niitä muulta palvelun tuottajilta. Palvelujen hankkimisesta muulta palvelun tuottajalta säädetään lain 5 §:ssä.

Pykälän *4 momentissa* säädetään talous- ja velkaneuvonnan henkilökunnasta. Piirien oikeusaputoimistossa olisi talous- ja velkaneuvonnan antamista varten talous- ja velkaneuvoja ja muuta henkilökuntaa.

Koska talous- ja velkaneuvonta järjestettäisiin osana oikeusapu- ja edunvalvontapiirien toimintaa, talous- ja velkaneuvonnan organisointiin tulisi sovellettavaksi valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä annettu laki niiltä osin kuin ehdotettavassa laissa ei säädetä toisin. Sen perusteella talous- ja velkaneuvonnan henkilökunnan nimittää virkaan piirin johtaja ja oikeusaputoimiston esimiehenä toimii johtava julkinen oikeusavustaja. Talous- ja velkaneuvonnan toimipaikat määräytyisivät niin ikään oikeusaputoimistoja koskevien säännösten mukaan. Oikeusapu- ja edunvalvontapiirien toimipaikoista säädetään valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä annetun lain 1 §:n 4 nojalla oikeusministeriön asetuksella oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä, oikeusaputoimistojen ja edunvalvontatoimistojen toimipaikoista sekä kunnista, joiden edunvalvontapalveluista oikeusapu- ja edunvalvontapiiri vastaa 608/2016).

3 §. Neuvottelukunta. Pykälä vastaa pääosin sisällöltään voimassa olevan talous- ja velkaneuvonnasta annetun lain 2a §:ää. Pykälän *1 momentin* mukaan neuvottelukunta kuitenkin toimisi oikeusministeriön yhteydessä, koska talous- ja velkaneuvonnan järjestämistä koskeva yleinen ohjaus ja valvonta olisivat oikeusministeriön vastuulla. Voimassaolevan lain 2a § 1 momentin mukaan neuvottelukunta voi toimia työ- ja elinkeinoministeriön yhteydessä.

Pykälän *2 momentti* on sisällöltään sama kuin voimassa oleva talous- ja velkaneuvonnasta annetun lain 2a § 2 momentti. Valtioneuvosto on antanut sen nojalla valtioneuvoston asetuksen taloudenhallinnan neuvottelukunnasta (278/2006). Koska voimassa oleva laki on tarkoitus kumota, kumoutuu myös annettu valtioneuvoston asetus.

Valtioneuvosto on 12.6.2014 asettanut työ- ja elinkeinoministeriön yhteyteen taloudenhallinnan neuvottelukunnan, jonka nykyinen toimikausi päättyy 11.6.2018.

4 §. Talous- ja velkaneuvojan kelpoisuusvaatimukset. Pykälässä säädetään talous- ja velkaneuvojalta edellytettävästä kelpoisuudesta.

Pykälän *1 momentti* vastaa sisällöltään voimassa olevan talous- ja velkaneuvonnasta annetun lain 6 § 1 momenttia. Kelpoisuusvaatimukset koskevat sekä oikeusaputoimistoissa että mui-

den palveluntuottajien palveluksessa olevia talous- ja velkaneuvoja. Kelpoisuusvaatimukset säilyvät entisellään. Kelpoisuusvaatimuksista ehdotetaan säädettäväksi edelleen lain tasolla ja yhdenmukaisesti oikeusapu- ja edunvalvontapiireissä toimivien yleisten edunvalvojien kanssa.

Korkeakoulututkinnolla tarkoitetaan korkeakoulututkintojen järjestelmästä annetussa asetuksessa (464/1998) tarkoitettuja tutkintoja. Näitä ovat muun muassa yliopistossa suoritettujen alemmat ja ylempät korkeakoulututkinnot sekä ammattikorkeakouluissa suoritettujen ammattikorkeakoulututkinnot ja ylempät ammattikorkeakoulututkinnot. Alalle soveltuvia tutkintoja ovat esimerkiksi oikeus-, yhteiskunta- ja kauppatieteellisellä alalla suoritettujen korkeakoulututkinnot.

Pykälän 2 momentissa säädetään, että talous- ja velkaneuvojan tehtäviä voi hoitaa myös oikeusaputoimiston julkinen oikeusavustaja sen estämättä, mitä oikeusapulaissa (257/2002) oikeusavun antamisen edellytyksistä säädetään. Joissakin tapauksissa talous- ja velkaneuvonnan asiakas on saattanut olla oikeusaputoimiston asiakkaana velkaneuvonta-asiassa, jolloin hän on saanut apua, jos oikeusapulain mukaiset edellytykset ovat täyttyneet. Esityksessä ehdotetaan, että julkisen oikeusavustajan antaessa talous- ja velkaneuvontaa asiakkaan oikeutta saada taloudellisia tai muita oikeusapulaissa säädettyjä edellytyksiä ei olisi tarpeen tutkia ja palvelu olisi asiakkaalle myös maksutonta.

Säännöksellä on tarkoitus selkeyttää mahdollisia rajanvetotilanteita, jotta asiakkaiden saama palvelu ei riippuisi siitä, mikä toimiston virkamies palvelua antaa.

5 §. Sopimus talous- ja velkaneuvontapalveluiden tuottamisesta. Pykälässä säädetään oikeusapu- ja edunvalvontapiirien oikeudesta hankkia talous- ja velkaneuvonnan palveluja ostamalla niitä kunnilta tai muilta palveluntuottajilta. Ostopalveluja koskevat säännökset ovat pääosin samat kuin piirien hankkiessa oikeusapu- ja edunvalvontapalveluja.

Voimassa olevien säännösten mukaan kaikki talous- ja velkaneuvonnan palvelut on hankittu toimeksiantosopimusten nojalla. Työ- ja elinkeinoministeriö on antanut määräyksen, jonka perusteella korvaukset on maksettu palveluntuottajille. Menettely muuttuisi näiltä osin. Tarkoituksena on, että pääosa palveluista annettaisiin oikeusaputoimistoista käsin, mutta palveluja olisi mahdollista myös ostaa, jos se on palveluiden alueellisen saatavuuden tai muun syyn vuoksi tarpeen Korvausperusteista ei myöskään tällöin ole tarpeen määrätä, vaan oikeusapu- ja edunvalvontapiiri voi sopia palveluntuottajan kanssa korvausperusteista noudattaen julkisia hankintoja koskevia säännöksiä ja ohjeita. Ostopalvelua koskevat säännökset olisivat siten samanlaiset kuin oikeusapu- ja edunvalvontapiirien hankkiessa edunvalvonta- ja oikeusapupalveluita.

Voimassa olevan talous- ja velkaneuvonnasta annetun lain säännöksistä poiketen, esityksessä ei ehdoteta otettavaksi sopimuksen ehtoja koskevia säännöksiä lakiin, vaan ne jäävät osapuolten sovittaviksi. Käytännössä on joka tapauksessa välttämätöntä sopia muun muassa sopimuksen voimassaoloajasta, irtisanomisajasta, palveluntuottajan toimialueesta ja maksettavan korvauksen perusteista. Lisäksi tulee sopia laatukriteereistä, joita voivat olla esimerkiksi henkilökunnan määrä ja toimipaikat, sekä siitä miten sopimuksen ehtojen noudattamista valvotaan. Ostettavan palvelun tulee täyttää ne laatuvaatimukset, joita edellytetään oikeusaputoimistoilta niiden tuottaessa talous- ja velkaneuvonnan palveluita. Ostopalveluiden kilpailuttamiseen ja valvontaan liittyviä toimintatapoja kehitetään valtakunnallisesti. Sopimusvalvonta on oikeusapu- ja edunvalvontapiirien tehtävänä.

Pykälä vastaa sisällöltään valtion oikeusapu- ja edunvalvontapalveluista annetun lain 4 pykälän 1 - 3 momentteja.

6 §. Palvelun tuottajan velvollisuudet. Pykälässä säädetään eräistä palvelun tuottajan velvollisuuksista. Pykälän *1 momentti* koskee palveluntuottajan velvollisuutta toimittaa oikeusapu- ja edunvalvontapiirille tietoja toiminnastaan. Momentti vastaa sisällöltään valtion oikeusapu- ja edunvalvontapalveluista annetun lain 20 §:ää.

Pykälän *2 momentti* koskee palveluntuottajan velvollisuutta noudattaa hallinnon yleislakeja. Esityksessä on arvioitu, että talous- ja velkaneuvonta on julkinen hallintotehtävä, jolloin hallinnon yleislait tulevat perustuslakivaliokunnan käytännön mukaan sovellettavaksi ilman erisäännöstä. Esityksessä ehdotetaan informatiivisuuden vuoksi, että asiasta annetaan erillinen säännös, jonka mukaan palveluntuottajan on noudatettava lain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tehtäviä hoitaessaan, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999), sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetussa laissa (13/2003), hallintolaissa (434/2003), kielilaissa (423/2003), saamen kielilaissa (1086/2003) ja henkilötietolaisissa (523/1999) säädetään.

Edellä mainitun johdosta esimerkiksi salassapidosta ei ole tarpeen säätää erikseen, koska salassapitoa koskevat säännökset ovat viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetussa laissa, joka koskee sekä ostopalveluntuottajien että oikeusaputoimistojen palveluksessa olevaa talous- ja velkaneuvonnan henkilökuntaa. Voimassa olevassa laissa salassapitoa koskeva säännös on sen 9 §:ssä, jonka mukaan talous- ja velkaneuvontaa antavan henkilön salassapitoon sovelletaan viranomaisen toiminnan julkisuudesta annettua lakia. Talous- ja velkaneuvonnan henkilöstöä koskeva salassapitovelvollisuus ei siten muutu esityksen johdosta.

Pykälän *3 momentissa* säädetään palveluntuottajan rikosoikeudellisesta vastuusta. Säännös on tarpeen ottaen huomioon perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntö (peVL16/2016 vp). Momentti on sisällöltään sama kuin valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä annetun lain 4 pykälän 6 momentti.

7 §. Oikeudenkäyntiasiamiehenä toimiminen. Pykälän *1 momentti* vastaa voimassa olevan talous- ja velkaneuvonnasta annetun lain 6a §:ää. Oikeusaputoimiston tai muun palveluntuottajan talous- ja velkaneuvoja voi edelleen toimia oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana velkajärjestelyyn liittyvässä asiassa, jos hän täyttää oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n 4 momentin mukaiset kelpoisuusvaatimukset.

Pykälän *2 momentin* mukaan asianajajayhdistyksen valvontavastuu ei ulottuisi oikeusaputoimistoissa hoidettaviin talous- ja velkaneuvontatehtäviin, jos talous- ja velkaneuvojana on muu kuin julkinen oikeusavustaja. Säännös on tarpeen, jotta asianajajayhdistyksen valvontavastuu ei olennaisesti laajenisi sen vuoksi, että talous- ja velkaneuvonta siirretään oikeusaputoimistojen tehtäväksi.

Ilman ehdotettua lisäystä julkinen oikeusavustaja, käytännössä tavallisesti johtava julkinen oikeusavustaja, olisi asianajajayhdistyksen valvonnan alainen myös hoitaessaan talous- ja velkaneuvonnan palveluiden tuottamiseen liittyviä tehtäviä. Koska julkinen oikeusavustaja on asianajajien tavoin valvonnan alainen koko henkilökuntansa puolesta, asianajajayhdistyksen valvontavastuu laajenisi käytännössä kattamaan talous- ja velkaneuvonnan tuottamisen kokonaisuudessaan, mitä ei voida pitää asianmukaisena.

Ehdotettu valvontavastuun rajausta koskee vain tapauksia, joissa talous- ja velkaneuvonnan tehtäviä hoitaa muu kuin julkinen oikeusavustaja. Jos tehtävää hoitaa julkinen oikeusavustaja, hän on asianajajayhdistyksen valvonnan alainen myös talous- ja velkaneuvontatehtävissään.

8 §. Tiedonsaantioikeus. Pykälässä säädetään talous- ja velkaneuvonnan henkilökunnan oikeudesta saada tietoja talous- ja velkaneuvonnan asiakkaiden taloudellisista olosuhteista. Voimassa olevassa laissa ei ole vastaavaa säännöstä.

Talous- ja velkaneuvojan tehtävistä säädetään ehdotetun lain 1 §:n 1 momentin 1-5 kohdissa. Tehtäväluettelon 2-4 kohdissa säädetty tehtävät edellyttävät asiakkaan taloudellisen tilanteen selvittämistä. Tehtävän hoitaminen edellyttää varsin laajojen ja yksityiskohtaisten tietojen saamista asiakkaasta. Tarvittavia tietoja ovat muun muassa tiedot asiakkaan perhesuhteista, asumisolosuhteista, tuloista, menoista, varallisuudesta ja veloista. Tiedot hankkii käytännössä joko asiakas itse tai talous- ja velkaneuvoja. Tiedonkeräysvaihe on usein työläs sekä asiakkaalle että talous- ja velkaneuvojalle.

Tietoja käsitellään nykyisin käytännössä aina sähköisesti esimerkiksi velkajärjestelyhakemusta tehtäessä. Talous- ja velkaneuvojan tarvitsemat tiedot ovat suurelta osin viranomaisella ja muilla toimijoilla jo valmiina sähköisessä muodossa. Tästä syystä pyrkimyksenä on, että tiedot viranomaisilta ja muilta yhteisöltä voitaisiin siirtää talous- ja velkaneuvojien tietojärjestelmään suoraan teknisten käyttöyhteyksien avulla eikä asiakkaan tai talous- ja velkaneuvojan tarvitsisi pyytää tietoja yksittäistapauksittain eri viranomaisilta ja muilta tahoilta.

Talous- ja velkaneuvonnan asiakkaalla on aktiivinen rooli omassa asiassaan. Siksi tavoitteena on, että asiakkaille luodaan sähköiset talous- ja velkaneuvonnan palvelut, joiden avulla hän voi itse selvittää tilannettaan. Sähköisten palvelujen kehittyessä tarkoituksena on, että asiakas voi itse tilata omia tietojaan esimerkiksi verottajalta tai Kansaneläkelaitokselta, jolloin ne olisivat käytössä myös talous- ja velkaneuvojalla tilanteen analysointia varten. Kaikkien talous- ja velkaneuvonnan asiakkaiden kohdalla tämä ei kuitenkaan ole mahdollista joko siitä syystä, että hänellä ei ole teknisiä välineitä tai kykyä käyttää niitä. Tästä syystä esitetään, että myös talous- ja velkaneuvojalla on oikeus saada tiedot teknisten käyttöyhteyden välityksellä.

Talous- ja velkaneuvonnalla on voimassaolevan lainsäädännön nojalla oikeus saada sen toiminnan kannalta eräitä merkittäviä tietoja teknisten tietoyhteyksien avulla esimerkiksi väestötietojärjestelmästä ja ulosottoviranomaiselta ulosottokaaren 1 luvun 33 §:n nojalla. Näiltä viranomaisilta saadut tiedot eivät eivätkä kuitenkaan riitä vastaamaan talous- ja velkaneuvonnan välttämättömiin tiedon tarpeisiin.

Pykälän *1 momentissa* säädetään talous- ja velkaneuvojien ja heitä avustavan henkilökunnan oikeudesta saada tietoja Verohallinnolta ja Kansaneläkelaitokselta, joiden henkilörekistereissä olevia tietoja yleisimmin tarvitaan talous- ja velkaneuvonta-asian hoitamisessa. Talous- ja velkaneuvojilla ja heitä avustavalla henkilökunnalla olisi oikeus saada tehtävässään välttämättömiä tietoja salassapitosäännösten estämättä. Tietoja olisi oikeus saada myös teknisen käyttöyhteyden avulla. Tarkoitus on, että tiedot myös hankitaan käytännössä teknisen käyttöyhteyden välityksellä. Tämä vähentää myös Verohallinnolle ja Kansaneläkelaitokselle tehtäviä manuaalisia tietopyyntöjä. Tiedot olisi oikeus saada maksutta. Jos tekninen käyttöyhteys avataan, tietoja luovuttava ja tietoja saava osapuoli vastaavat omista teknisen yhteyden rakentamisesta aiheutuvista kustannuksista. Tietojensaantioikeudesta tulee ehdotuksen mukaan etukäteen kertoa asiakkaalle

Pykälän *2 momentin* mukaan talous- ja velkaneuvojalla ja häntä avustavalla henkilöllä olisi lisäksi oikeus saada tietoja teknisen käyttöyhteyden avulla myös muilta viranomaisilta, yrityksiltä ja yhteisöiltä. Näitä tahoja ei yksilöitäisi laissa, vaan ne tarkentuisivat riippuen asianomaisten tahojen kiinnostuksesta sekä niiden ja talous- ja velkaneuvonnan sähköisten palvelujen kehittymisestä. Mahdollisia tällaisia tahoja voisivat olla esimerkiksi eläkelaitokset, Eläke-

turvakeskus, perintätoimistot ja vuokranantajat. Tiedonsaantioikeuden edellytyksenä olisi tietojen välttämättömyys lain 1 §:n 1 momentin 2-4 kohdassa säädettyjen tehtävien hoitamisessa.

Toisin kuin 1 momentissa tarkoitettussa tiedonsaantioikeudesta säädetään, merkittävänä lisäedellytyksenä olisi, että asiakas on antanut tietojen saamiseen suostumuksensa. Koska on kysymys neuvontapalvelusta, asiakkaalla tulee olla aktiivinen rooli asiassaan, mistä syystä suostumuksen pyytämistä voidaan pitää asiakkaan näkökulmasta kohtuullisena. Tarkoituksena on lisäksi, että ensisijaisesti tiedot hankkii asiakas itse sähköisten järjestelmien avulla, kun se on teknisesti mahdollista.

Tiedot olisi oikeus saada maksutta. Teknisten käyttöyhteyksien rakentamisesta aiheutuvista kustannuksista vastaisivat tietojen saaja ja luovuttaja omalta osaltaan. Teknisen käyttöyhteyden luominen edellyttäisi asiasta sopimista näiden tahojen kanssa.

Ennen teknisen käyttöyhteyden avaamista tulee huolehtia henkilötietojen suojauksesta ja antaa sitä koskeva selvitys henkilötietolain 32 §:n 2 momentin mukaisesti. Tietojensaantioikeus koskisi sekä oikeusaputoimistojen että ostopalveluntuottajien velkaneuvonnan henkilökuntaa.

9 §. Oikeusaputoimiston talous- ja velkaneuvojan esteellisyys. Pykälässä säädetään oikeusaputoimiston talous- ja velkaneuvojan esteellisyydestä. Säännös on tarpeen sen vuoksi, että samassa toimistossa toimivien talous- ja velkaneuvojien ja julkisten oikeusavustajien esteellisyyssäännökset poikkeavat toisistaan.

Talous- ja velkaneuvojien esteellisyyden arviointiin sovelletaan hallintolain esteellisyyttä koskevia säännöksiä. Esityksessä ei ehdoteta talous- ja velkaneuvonnan osalta erityissäännöksiä muuten kuin nyt puheena olevan momentin osalta.

Oikeusaputoimiston julkisen oikeusavustajan esteellisyyteen sovelletaan valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä annetun lain 11 §:n 1 momentin mukaisesti asianajajan esteellisyyttä koskevia säädöksiä ja määräyksiä. Niistä seuraa, että oikeusaputoimiston julkinen oikeusavustaja ei saa avustaa saman toimiston julkisen oikeusavustajan päämiehen vastapuolta.

Vastaavaa nimenomaista säännöstä ei hallintolain esteellisyyttä koskevissa säännöksissä ole. Jotta julkisen oikeusavun luottamuksellisuus asianajajien esteellisyyssäännösten valossa ei vaarantuisi, esityksessä ehdotetaan, että talous- ja velkaneuvoja on esteellinen neuvomaan ja edustamaan asiakasta, jos julkisen oikeusavun asiakkaana on talous- ja velkaneuvonnan asiakkaan velkoja tai muu henkilö, jonka katsotaan olevan talous- ja velkaneuvonnan asiakkaan vastapuolen asemassa. Käytännössä talous- ja velkaneuvonnan asiakkaiden velkojina ovat yritykset, jotka eivät ole oikeusaputoimiston asiakkaita. Näin olleen esteellisyydestä johtuvien tilanteiden arvioidaan olevan suhteellisen vähäisiä.

Jos talous- ja velkaneuvoja on esteellinen ottamaan asiakkaan vastaan, asiakas ohjataan ottamaan yhteyttä toiseen oikeusaputoimistoon. Hänelle voidaan tarjota myös mahdollisuutta saada toisen oikeusaputoimiston palveluja etäpalveluna.

Esteellisyyssäännökset edellyttävät esteellisyytstarkastuksen käytännön toteuttamista oikeusaputoimistojen tietojärjestelmissä. Julkisen oikeusavun esteellisyytilanteiden arvioidaan lisääntyvän jossain määrin talous- ja velkaneuvonnan tehtävien tullessa oikeusaputoimistoihin.

10 §. Tarkemmat määräykset. Talous- ja velkaneuvonnan työskentelyn järjestämisestä oikeusapu- ja edunvalvontapiirissä määrätään tarkemmin oikeusapu- ja edunvalvontapiirien työjärjestyksessä.

11 §. Voimaantulo. Pykälän *1 momentti* sisältää tavanomaisen voimaantulosäännöksen. Pykälän *2 momentin* mukaan lailla kumotaan talous- ja velkaneuvonnasta annettu laki (713/2000), josta siirtymäsäännöksissä käytetään nimitystä kumottava laki.

12 §. Siirtymäsäännökset. Pykälässä on säännöksiä, jotka koskevat tehtävän siirtämistä nykyiseltä palveluntuottajalta oikeusapu- ja edunvalvontapiireille, siirron oikeusvaikutuksia sekä henkilöstön asemaa siirron yhteydessä.

Pykälän *1 momentissa* on säännökset siirtämismenettelystä ja palvelun tuottajan oikeuksista ja velvollisuuksista. Siirto on toteutettava siten, ettei siitä aiheudu talous- ja velkaneuvonnan asiakkaille haittaa. Oikeusapu- ja edunvalvontapiiri osoittaa, mille oikeusaputoimistolle tai ostopalvelun tuottajalle vireillä olevat tehtävät kumottavassa laissa tarkoitettulta palveluntuottajalta siirtyvät. Jos tehtävä siirtyy muulle palvelun tuottajalle kuin oikeusaputoimistolle, siirtoon liittyvistä toimenpiteistä sovitaan ostopalvelusopimuksessa.

Kumottavassa laissa tarkoitettujen palvelun tuottajan oikeudet ja velvollisuudet talous- ja velkaneuvonnan osalta lakkaavat siirron tapahtuessa. Tehtävän siirtävä palveluntuottaja vastaa kuitenkin myös siirron jälkeen kaikista velvoitteista, jotka aiheutuvat sen toiminnasta talous- ja velkaneuvonnan tuottajana. Tällainen voi olla esimerkiksi mahdollinen vahingonkorvausvelvollisuus.

Pykälän *2 momentissa* säädetään palvelun jatkuvuuden turvaamiseksi, että talous- ja velkaneuvonnan palveluita tuottavan palveluntuottaja on vastaanottavan palvelun tuottajan pyynnöstä korvauksetta luovutettava talous- ja velkaneuvontatehtävässä kertyneet, asiakasta tai hänen asioitaan koskevat talous- ja velkaneuvonnassa tarpeelliset asiakirjat oikeusapu- ja edunvalvontapiirille.

Pykälän *3 momentissa* säädetään talous- ja velkaneuvojen kelpoisuuden säilymisestä niissäkin tilanteissa, joissa henkilö on toiminut talous- ja velkaneuvojana ennen nykyisten kelpoisuusehtojen säätämistä. Kelpoisuusehdoista säädettiin talous- ja velkaneuvonnasta annetun lain muuttamisesta annetulla lailla (9/2006), joka tuli voimaan 1 päivänä helmikuuta 2006. Lailla säädettiin talous- ja velkaneuvojan nykyisistä kelpoisuusehdoista. Lain siirtymäsäännöksen mukaan henkilö, joka oli toiminut talous- ja velkaneuvojana muutoksen voimaantullessa tai oli toiminut talous- ja velkaneuvojana ennen lain voimaantuloa, oli edelleen kelpoinen toimimaan talous- ja velkaneuvojana.

Pykälän *4 momentissa* säädetään, että tehtävien ja tehtäviä hoitavien henkilöiden siirtymiseen oikeusapu- ja edunvalvontapiireihin sovelletaan työsopimuslain (55/2001) 1 luvun 10 §:n ja kunnallisesta viranhaltijasta annetun lain (304/2003) 25 §:n liikkeenluovutusta koskevia säännöksiä. Säännös on tarpeen, koska talous- ja velkaneuvonnan tehtävien uudelleen organisoimisissa ei ole arvioitu olevan kysymys liikkeenluovutuksesta. Säännöksiä liikkeenluovutuksesta ei ole tarkoitus soveltaa sellaisenaan, vaan liikkeen luovutuksen periaatteita sovellettaisiin yleisperusteluissa esitetyistä syistä tietyin rajoituksin.

Talous- ja velkaneuvonnan palveluntuottajan palveluksessa oleva henkilö siirtyisi oikeusapu- ja edunvalvontapiirin palvelukseen, jos henkilö toimii lain voimaantullessa päätoimisesti talous- ja velkaneuvonnan tehtävissä ja on otettu tehtävään ennen 1 lokakuuta 2017. Päätoimiseksi katsotaan henkilö, jonka täydestä työajasta talous- ja velkaneuvonnan tehtävät muodostavat 1 lokakuuta 2017 vähintään 70 %. Henkilö siirtyisi siihen oikeusapu- ja edunvalvontapiiriin, jonka alueella kumottavassa laissa tarkoitettu palveluntuottaja toimii. Suostumuksellaan hän voisi siirtyä myös toisen oikeusapu- ja edunvalvontapiiriin alueelle perustettavaan virkaan.

Liikkeenluovutusta koskevien säännösten soveltamisesta seuraa, että työnantajan luovutushetkellä voimassa olevista virka- ja työsuhteista johtuvat oikeudet ja velvollisuudet siirtyvät valtiolle. Luovutuksensaaja on velvollinen noudattamaan luovutushetkellä voimassa olleen virka- tai työehtosopimuksen määräyksiä kuten työehtosopimuslain (436/1946) 5 §:ssä säädetään.

Säännös koski kuntien ja kuntayhtymien sekä virka- että työsopimussuhteessa hoidettua tehtävää ja henkilöstöä sekä kumottavan lain 3 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetun muun palveluntuottajan palveluksessa olevaa työntekijää. Määrääjäksi talous- ja velkaneuvonnan tehtävään otetut henkilöt siirtyisivät oikeusapu- ja edunvalvontapiiriin palvelukseen vastaavaksi määrääjäksi. Osa-aikaeläkkeellä olevalla työaika katsottaisiin hänen osa-aikaisuuttaan vastaavasta kokonaistyöajasta. Siirtyvän henkilöstön nimittäisi virkaansa oikeusapu- ja edunvalvontapiiriin johtaja.

2 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Talous- ja velkaneuvonnan työskentelyn järjestämisestä määrättäisiin tarkemmin oikeusapu- ja edunvalvontapiirien työjärjestyksessä.

3 Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2019.

4 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Esityksessä ehdotetaan, että talous- ja velkaneuvonnan tehtävä voidaan antaa myös muulle kuin viranomaiselle. Lisäksi esityksessä ehdotetaan säännöstä talous- ja velkaneuvojen tiedonsaantioikeudesta. Nämä säännökset edellyttävät niiden arviointia suhteessa perustuslakiin.

Julkisen hallintotehtävän antaminen muulle kuin viranomaiselle

Perustuslain 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle säätämällä siitä lailla tai lain nojalla. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan hallituksen esityksestä laiksi valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä (PeVL 16/2016 vp) katsonut oikeusavun ja edunvalvonnan osalta, että kysymys on sen järjestämistapa huomioiden julkisen hallintotehtävän piirteitä omaavasta tehtäväkokonaisuudesta. Se on todennut lausunnossaan, että edunvalvonnassa ja oikeusavussa on kyse viranomaisen järjestämisvastuulla olevasta lakisääteisestä palvelutehtävästä, jonka toteuttamista voidaan valiokunnan mielestä luonnehtia myös tosiasialliseksi hallintotoiminnaksi.

Talous- ja velkaneuvonnan järjestämistapa on esityksen mukaan samanlainen kuin oikeusavussa ja edunvalvonnassa. Esityksen 2 §:n 2 ja 3 momentin mukaan talous- ja velkaneuvonnan järjestämisestä huolehtivat valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiirit ja palveluja tuottavat oikeusaputoimistot. Lain 5 §:n 1 momentin mukaan piiri voi oikeusministeriön kanssa neuvotella ostaa talous- ja velkaneuvontapalveluita, jos se on palveluiden alueellisen saatavuuden tai muun syyn vuoksi tarpeen. Palveluita voidaan ostaa vain siltä, jolla on tehtävään riittävä taito ja voimavarat ja jonka muut tehtävät tai toiminnan luonne ja tarkoitus eivät vaaranna talous- ja velkaneuvonnan puolueettomuutta ja asianmukaista hoitamista.

Talous- ja velkaneuvonnan tehtävänä on muun muassa avustaa velallista velkajärjestelyyn liittyvän asian hoitamisessa, erityisesti velkajärjestelyhakemuksen ja muiden yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain (57/1993) edellyttämien selvitysten ja asiakirjojen laatimisessa. Perustuslakivaliokunnan kannan perusteella on arvioitavissa, että talous- ja velkaneuvonnan

järjestäminen on perustuslaissa tarkoitettu julkinen hallintotehtävä, jolloin sen antamisen muulle kuin viranomaiselle tulee tapahtua vain lain nojalla. Talous- ja velkaneuvonnassa ei käytetä merkittävää julkista valtaa, jolloin tehtävä on mahdollista antaa lain nojalla muun kuin viranomaisen tehtäväksi.

Perustuslakivaliokunta on painottanut muun muassa edellä mainitussa lausunnossaan perustuslain 124 §:n tarkoituksenmukaisuusvaatimuksen luonnetta oikeudellisena edellytyksenä, jonka täyttymistä tulee arvioida tapauskohtaisesti. Tällöin on kiinnitettävä huomiota hallinnon sisäisten tarpeiden kuten tehokkuuden lisäksi myös yksityisten henkilöiden ja yhteisöjen tarpeeseen. Ehdotetun 5 §:n 1 momentin mukaan palveluja voidaan hankkia ostopalveluna, jos se on palveluiden alueellisen saatavuuden tai muun syyn vuoksi tarpeen. Tällaisena syynä voisi olla esimerkiksi kielellisten oikeuksien turvaaminen.

Lisäksi perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota edellä mainitussa lausunnossa siihen, että hallinnon yleislait voivat tulla sovellettaviksi myös yksityisen toteuttamassa tosiasiallisessa hallintotoiminnassa. Informatiivisuuden vuoksi esityksen 6 §:n 2 momentissa ehdotetaan, että ostopalveluntuottajan tulee noudattaa 1 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tehtäviä hoitaessaan, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa, sähköisestä asiointista viranomaistoiminnassa annetussa laissa, hallintolaissa, kielilaissa ja saamen kielilaissa säädetään.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan perustuslakivaliokunnan edellä mainitussa lausunnossa annetun ohjauksen mukaisesti, että yksityisen palveluntuottajan palveluksessa olevaan henkilöön sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä hänen hoitaessaan tässä laissa tarkoitettuja talous- ja velkaneuvonnan tehtäviä.

Henkilötietojen suoja

Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Esityksen 8 pykälän 1 momentissa ehdotetaan, että talous- ja velkaneuvonnan henkilöstöllä on oikeus maksutta saada salassapitosäännösten estämättä tehtävässään välttämättömiä tietoja Kansaneläkelaitokselta ja Verohallinnolta. Pykälässä säädetään lisäksi, että tietoja on oikeus saada teknisen käyttöyhteyden avulla.

Esityksen 9 pykälän toisessa momentissa ehdotetaan lisäksi, että oikeus tietojen saamiseen salassapitosäännösten estämättä on myös muilta viranomaisilta, yrityksiltä ja yhteisöiltä teknisen käyttöyhteyden avulla. Edellytyksenä on, että tieto on välttämätön lain 1 §:n 1 momentin 2-5 tarkoitettujen tehtävien hoitamiseksi. Lisäedellytyksenä on, että asiakas antaa siihen luvan.

Muilta osin henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan henkilötietolakia.

Ehdotuksen ei ole katsottu olevan ristiriidassa perustuslain tai Suomea sitovien kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa. Näillä perusteilla lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

talous- ja velkaneuvonnasta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Talous- ja velkaneuvonnan sisältö

Talous- ja velkaneuvonnassa:

- 1) annetaan yksityishenkilöille tietoja ja neuvontaa talouden ja velkojen hoidosta;
- 2) avustetaan yksityishenkilöitä taloudenpidon suunnittelussa;
- 3) selvitetään velallisen talouteen liittyvien ongelmien ratkaisumahdollisuudet ja avustetaan velallista tämän selvittäessä mahdollisuuksia tehdä velkojensa kanssa sovinto;
- 4) avustetaan velallista velkajärjestelyyn liittyvien asioiden hoitamisessa, erityisesti velkajärjestelyhakemuksen ja muiden yksityishenkilön velkajärjestelystä annetussa laissa (57/1993) edellytettyjen selvitysten ja asiakirjojen laatimisessa;
- 5) ohjataan velallinen tarvittaessa hakemaan oikeudellista apua.

Talous- ja velkaneuvonnassa avustetaan yksityistä elinkeinon- tai ammatinharjoittajaa 1 momentin 3–5 kohdassa tarkoitetuissa asioissa myös elinkeinotoimintaan liittyvien velkojen osalta.

Talous- ja velkaneuvonta on asiakkaille maksutonta.

2 §

Talous- ja velkaneuvonnan järjestäminen ja tuottaminen

Talous- ja velkaneuvonnan yleinen ohjaus ja valvonta kuuluvat oikeusministeriölle.

Talous- ja velkaneuvontaa järjestävät valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä annetussa laissa (477/2016) tarkoitetut valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiirit. Talous- ja velkaneuvonnan järjestämisellä tarkoitetaan huolehtimista siitä, että tässä laissa tarkoitettuja talous- ja velkaneuvonnan palveluja on tarjolla tasapuolisesti oikeusapu- ja edunvalvontapiirin alueella.

Talous- ja velkaneuvonnan palveluja tuottavat oikeusapu- ja edunvalvontapiireissä oikeusaputoimistot ja Ahvenanmaalla oikeusapu- ja edunvalvontatoimisto, jolleivät oikeusapu- ja edunvalvontapiirit 5 §:n nojalla osta mainittuja palveluita.

Oikeusapu- ja edunvalvontapiirien oikeusaputoimistoissa on palvelun tuottamista varten talous- ja velkaneuvoja ja muuta talous- ja velkaneuvonnan henkilökuntaa. Talous- ja velkaneuvonnan henkilökuntaan ja toiminnan järjestämiseen oikeusaputoimistossa sovelletaan mitä valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä annetussa laissa säädetään, ellei tässä laissa toisin säädetä.

3 §

Neuvottelukunta

Taloustietämyksen kehittämistä ja eri toimijoiden yhteistyön edistämistä varten oikeusministeriön yhteydessä voi toimia valtioneuvoston asettama neuvottelukunta.

HE 102/2017 vp

Tarkemmat säännökset neuvottelukunnan nimestä, tehtävistä, asettamisesta, jäsenistä ja toiminnan järjestämisestä annetaan valtioneuvoston asetuksella.

4 §

Talous- ja velkaneuvojan kelpoisuusvaatimukset

Talous- ja velkaneuvojalla tulee olla alalle soveltuva korkeakoulututkinto sekä sellainen taito ja kokemus, jota tehtävän asianmukainen hoitaminen edellyttää.

Talous- ja velkaneuvojan tehtäviä voi hoitaa myös oikeusaputoimiston julkinen oikeusavustaja sen estämättä, mitä oikeusapulaissa (257/2002) oikeusavun antamisen edellytyksistä säädetään.

5 §

Sopimus talous- ja velkaneuvontapalveluiden tuottamisesta

Oikeusapu- ja edunvalvontapiiri voi oikeusministeriön kanssa neuvoteltuaan ostaa talous- ja velkaneuvontapalveluita, jos se on palveluiden alueellisen saatavuuden tai muun syyn vuoksi tarpeen. Palveluita voidaan ostaa vain siltä, jolla on tehtävään riittävä taito ja voimavarat ja jonka muut tehtävät tai toiminnan luonne ja tarkoitus eivät vaaranna talous- ja velkaneuvonnan puolueettomuutta ja asianmukaista hoitamista.

Oikeusapu- ja edunvalvontapiirin on tehtävä 1 momentissa tarkoitettujen palvelun tuottajan kanssa sopimus palveluiden tuottamisesta. Sopimus voidaan tehdä määräajaksi tai toistaiseksi.

Sopimusta koskeva riita käsitellään hallintoriita-asiana hallinto-oikeudessa. Hallintoriita-asian käsittelystä säädetään hallintolainkäyttölaissa (586/1996).

6 §

Palvelun tuottajan velvollisuudet

Edellä 5 §:ssä tarkoitettu palvelun tuottaja on velvollinen antamaan oikeusapu- ja edunvalvontapiirille sopimuksen noudattamisen valvontaa varten tarpeelliset tiedot toiminnastaan.

Palveluntuottajan on 1 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tehtäviä hoitaessaan noudatettava, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999), sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetussa laissa (13/2003), hallintolaissa (434/2003), kielilaissa (423/2003), saamen kielilaissa (1086/2003) ja henkilötietolaissa (523/1999) säädetään.

Palvelun tuottajan palveluksessa olevaan henkilöön sovelletaan rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä hänen hoitaessaan tässä laissa tarkoitettuja talous- ja velkaneuvonnan tehtäviä.

7 §

Oikeudenkäyntiasiamiehenä toimiminen

Oikeudenkäyntiasiamiehenä tai -avustajana velkajärjestelyyn liittyvässä asiassa saa toimia 4 § 1 momentin ja oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n 4 momentin mukaiset kelpoisuusvaatimukset täyttävä talous- ja velkaneuvoja.

Mitä valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä annetun lain 8 §:n 2 momentissa säädetään asianajajayhdistyksen valvonnasta, ei sovelleta oikeusaputoimistossa hoidettaviin talous- ja velkaneuvontatehtäviin, jos talous- ja velkaneuvontaa antaa muu kuin julkinen oikeusavustaja.

8 §

Tietojensaantioikeus

Talous- ja velkaneuvojilla ja heitä avustavilla henkilöillä on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada maksutta Kansaneläkelaitokselta ja Verohallinnolta tiedot, jotka ovat välttämättömiä 1 §:n 1 momentin 2-4 kohdassa säädettyjen tehtävien hoitamiseksi. Tiedot on oikeus saada myös teknisen käyttöyhteyden välityksellä. Tietojensaantioikeudesta tulee etukäteen kertoa asiakkaalle.

Lisäksi talous- ja velkaneuvojilla ja heitä avustavilla henkilöillä on salassapitosäännösten estämättä oikeus saada teknisen käyttöyhteyden avulla maksutta muilta viranomaisilta, yrityksiltä ja yhteisöiltä 1 §:n 1 momentin 2-4 kohdassa säädettyjen tehtävien hoitamiseksi välttämättömät tiedot, jos asiakas on antanut siihen suostumuksensa.

9 §

Esteellisyys

Oikeusaputoimiston talous- ja velkaneuvoja on esteellinen neuvomaan ja edustamaan asiakastaan, jos saman toimiston julkisella oikeusavustajalla on päämiehenä talous- ja velkaneuvonnan asiakkaan velkoja tai muuten vastapuoleksi katsottava henkilö.

10 §

Tarkemmat määräykset

Talous- ja velkaneuvonnan työskentelyn järjestämisestä oikeusapu- ja edunvalvontapiirissä määrätään tarkemmin oikeusaputoimiston työjärjestyksessä.

11 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tällä lailla kumotaan laki talous- ja velkaneuvonnasta (713/2000), jäljempänä *kumottava laki*.

12 §

Siirtymäsäännökset

Talous- ja velkaneuvojalla vireillä olevat neuvontatehtävät siirtyvät tämän lain voimaan tullessa oikeusapu- ja edunvalvontapiirin osoittaman palveluntuottajan talous- ja velkaneuvojalle. Kumottavassa laissa tarkoitettun palvelun tuottajan oikeudet ja velvollisuudet talous- ja velkaneuvonnassa lakkaavat siirtohetkellä. Tehtävän siirtävä palvelun tuottaja vastaa kuitenkin myös siirron jälkeen kaikista velvoitteista, jotka aiheutuvat sen toiminnasta talous- ja velkaneuvonnan tuottajana.

Palveluntuottajan on pyynnöstä korvauksetta luovutettava talous- ja velkaneuvontatehtävissä vireillä olevissa asioissa kertyneet, asiakasta tai hänen asioitaan koskevat talous- ja velkaneuvonnassa tarpeelliset asiakirjat vastaan ottavalle palveluntuottajalle

HE 102/2017 vp

Henkilö, joka toimii talous- ja velkaneuvojana tämän lain voimaan tullessa tai on toiminut talous- ja velkaneuvojana ennen lain voimaantuloa, on kelpoinen toimimaan talous- ja velkaneuvojana sen estämättä, mitä 4 §:ssä säädetään.

Tämän lain nojalla oikeusapu- ja edunvalvontapiiriin siirtyvien tehtävien ja tehtäviä hoitavan henkilöstön siirtymiseen sovelletaan liikkeenluovutusta koskevia säännöksiä. Talous- ja velkaneuvontaa tuottavan kunnan tai muun palveluntuottajan palveluksessa oleva henkilö siirtyy oikeusapu- ja edunvalvontapiirin palvelukseen, jos henkilö toimii lain voimaantullessa päätoimisesti talous- ja velkaneuvonnan tehtävissä ja hänet on otettu tehtävään ennen 1 päivää lokakuuta 2017. Päätoimiseksi katsotaan henkilö, jonka täydestä työajasta talous- ja velkaneuvonnan tehtävät muodostavat 1 päivänä lokakuuta 2017 vähintään 70 prosenttia. Henkilö siirtyy siihen oikeusapu- ja edunvalvontapiiriin, jonka alueella kumottavassa laissa tarkoitettu kunta tai muu palveluntuottaja toimii. Hän voi suostumuksellaan siirtyä myös toisen oikeusapu- ja edunvalvontapiirin alueelle perustettavaan virkaan.

Helsingissä 19 päivänä syyskuuta 2017

Pääministeri

Juha Sipilä

Oikeusministeri Antti Häkkänen